

پنجشنبه ۲۸ دی ۱۳۹۶ تهران ۱۲:۴۹

سیاسی

قدرتمندترین فرد در بیت آیت‌الله خامنه‌ای کیست؟

۱۳۸۹/آذر/۲۵ مراد ویسی

همگان آیت‌الله خامنه‌ای را قدرتمندترین فرد ایران می‌دانند، اما سوال این است که قدرتمندترین فرد در دفتر او کیست؟

تازه‌ترین عکس منتشر شده از آیت‌الله خامنه‌ای در جمع بسیجیان (عکس بالا) نشان می‌دهد که سه مشاور نزدیک وی همزمان در کنار وی دیده می‌شوند: حجت‌الاسلام محمد محمدی گلپایگانی، رئیس دفتر آیت‌الله خامنه‌ای در کنار اصغر حجازی و فردی به نام وحید معروف به وحید حقانی، دو تن از مشاوران نزدیک رهبر ایران.

اما کدام یک از این سه تن بیشترین نقش و نفوذ را در دفتر آیت‌الله خامنه‌ای یا همان بیت رهبری دارند؟

پاسخ این سوال قاعدتا باید حجت‌الاسلام محمدی گلپایگانی باشد، زیرا وی رئیس دفتر آیت‌الله خامنه‌ای است. اما مجید محمدی، تحلیل‌گر مسائل سیاست و حکومت ایران در آمریکا، به این سوال چنین پاسخ می‌دهد: «آقای گلپایگانی بیشتر چهره‌ای بیرونی است، چهره‌ای برای رفتن به مراسم و مجالس رسمی.»

محمدی گلپایگانی: از همکاری با عقیدتی - سیاسی ارتش و وزارت اطلاعات تا مسئولیت بیت رهبر

حجت‌الاسلام محمدی گلپایگانی به عنوان رئیس کنونی دفتر آیت‌الله خامنه‌ای در دهه ۱۳۶۰ از مسئولان دادگاه‌های نظامی و نیز عقیدتی سیاسی ارتش (۲) و سپس دستیار محمدی ری شهری در وزارت اطلاعات بود. (۳) وی پیش از به قدرت رسیدن آیت‌الله خامنه‌ای در سال ۱۳۶۸ فردی کم‌نام و نشان بود که حتی در انتخابات شهر گلپایگان نیز نتوانسته بود رقیب خود را شکست دهد و به عنوان نماینده‌ای ساده به مجلس ایران راه یابد.

آن گونه که علی‌اکبر ناطق نوری، رئیس بازرسی دفتر رهبری و رئیس پیشین مجلس ایران، می‌گوید، محمدی گلپایگانی از آن رو در اوج گمنامی به ریاست دفتر آیت‌الله خامنه‌ای انتخاب شد که کسی فکر نکند یک روحانی

راست‌گرا یا چپ‌گرا مدیریت دفتر آیت‌الله خامنه‌ای را برعهده گرفته است. (۴)

اما با آن که محمدی گلپایگانی به عنوان یک روحانی جناحی شناخته نشده، هرگز در بین فعالان سیاسی ایران نیز به عنوان نفر اول دفتر یا بیت آیت‌الله خامنه‌ای از وی نام برده نمی‌شود. از نگاه جریان‌ات سیاسی و حزبی ایران وی به طور اسمی رئیس دفتر آیت‌الله خامنه‌ای است، اما لزوماً قدرتمندترین یا ذی‌نفوذترین فرد دفتر یا همان بیت رهبری نیست.

اما اگر محمدی گلپایگانی قدرتمندترین فرد در بیت آیت‌الله خامنه‌ای نیست، قدرتمندترین فرد دفتر رهبر کیست؟

مجتبی خامنه‌ای و سنت روحانیون ارشد در تعیین مسئول بیت

طبق سنت روحانیون ارشد ایران، مهم‌ترین و ذی‌نفوذترین فرد در بیت آنها همواره یکی از فرزندان ذکور آنها و ترجیحاً فرزند ارشد است. در همین چارچوب سال‌هاست که در بین سیاسیون ایران شنیده می‌شود که در بین چهار پسر آیت‌الله خامنه‌ای، مجتبی فرزند دوم وی سیاسی‌ترین فرزند رهبر و البته ذی‌نفوذترین فرد در بیت آیت‌الله خامنه‌ای است.

در ایران به طور جدی شایع است که مجتبی خامنه‌ای در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۴ با دخالت خود در انتخابات آن هم درست ۴۸ ساعت قبل از انتخابات مانع از پیروزی محمدباقر قالیباف و علی لاریجانی، نامزدهای اصول‌گرا، و البته نامزدهای اصلاح‌طلب (مصطفی معین، مهدی کروبی و اکبر هاشمی رفسنجانی) شده و به محمود احمدی‌نژاد کمک کرده است تا رئیس‌جمهور ایران شود. شایعات مشابهی نیز در مورد دخالت سازمان‌یافته مجتبی خامنه‌ای در انتخابات جنجالی سال ۱۳۸۸ وجود دارد.

اما جدای از این شایعات در مورد مجتبی خامنه‌ای که به دلیل عدم انتشار اسناد دولتی و حکومتی در ایران مستندات منتشرشده‌ای درباره آنها وجود ندارد، اگر از فرزندان آیت‌الله خامنه‌ای بگذریم سوال مهم‌تر آن است که در بین مشاوران وی قدرتمندترین فرد کیست؟

سال‌هاست که در این عرصه از دو نفر نام برده می‌شود: حجت‌الاسلام اصغر حجازی و وحید حقانی.

اصغر حجازی، رابط آیت‌الله خامنه‌ای با دولت اصلاحات

در دوران ریاست جمهوری محمد خاتمی، سیاستمداران و فعالان سیاسی کشور هر گاه قصد مذاکره و لابی با بیت آیت‌الله خامنه‌ای را داشتند، طرف مذاکره آنها اصغر حجازی بود. او به نمایندگی از آیت‌الله خامنه‌ای با سران

احزاب نشست و برخاست و ملاقات و مذاکره و رایزنی می‌کرد و فعالان سیاسی نظر وی را ترجمان دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای می‌دانستند. همچنین هر گاه آیت‌الله خامنه‌ای قصد داشت پیامی غیرعلنی را به دولت و مجلس ابلاغ کند، اصغر حجازی آورنده این پیام بود. (۵)

همچنین روزی که مهدی کروبی در اعتراض به بازداشت حسین لقمانیان، نماینده همدان، از ریاست مجلس ششم ناگهانی استعفا کرد و کشور در بحران فرو رفت، این اصغر حجازی بود که به مهدی کروبی پیغام داد در مجلس بماند و تا یک ساعت دیگر لقمانیان را آزاد خواهد کرد و او آن قدر قدرت داشت که چنین شد و لقمانیان به گفته عده‌ای با سرعتی آزاد شد که حتی فرصت نکرد چایی را که در زندان اوین برای او ریخته بودند بخورد. (۶)

در واقع این دوره که حجازی به عنوان معاون سابق وزارت اطلاعات بیشترین نقش را در اداره بیت آیت‌الله خامنه‌ای داشت دوره‌ای بود که علی فلاحیان، وزیر سابق اطلاعات، و مصطفی پورمحمدی، معاون دیگر وزارت اطلاعات، نیز با سر کار آمدن دولت محمد خاتمی وزارت اطلاعات را ترک کرده و به بیت رهبری رفته بودند، دوره‌ای که در ایران به شکل‌گیری اطلاعات موازی معروف است.

مجید محمدی، تحلیل‌گر مسائل سیاست و حکومت ایران، در آمریکا دلیل نفوذ اصغر حجازی در بیت آیت‌الله خامنه‌ای در این دوره را چنین تحلیل می‌کند:

«سازوکار قدرت در دوره آقای خاتمی و احمدی‌نژاد متفاوت بوده است، چه از نظر استراتژی کنترل و چه از نظر نخبگان سیاسی.»

در بحث استراتژی کنترل، در دوره آقای خاتمی، آقای خامنه‌ای مطمئن بود که اصلاح‌طلبان در پی خیابانی کردن سیاست نیستند، بلکه بیشتر در پی روابط قدرت و چانه‌زنی هستند. به همین دلیل رویارویی دفتر آقای خامنه‌ای با اصلاح‌طلب‌ها عمدتاً رویارویی اطلاعاتی بود و به همین جهت فرد شاخص در بیت آقای خامنه‌ای در این دوره یک فرد اطلاعاتی (اصغر حجازی) بود. نکته دوم بحث نخبگان سیاسی است. کسانی که در دوره آقای خاتمی زمامدار بودند عمدتاً نیروهای سیاسی بودند و حاکمیت نیز با شیوه‌های اطلاعاتی درصدد کنترل آنها بود.»

دوران برآمدن وحید در بیت رهبری

اما هنگامی که دولت محمد خاتمی رفت و اکثریت مجلس هفتم نیز از دست اصلاح‌طلبان خارج شد، نام اصغر حجازی دیگر در محافل سیاسی کمتر شنیده شد.

اندک‌اندک همگان از وحید حقانی سخن می‌گفتند، فردی که هیچ‌گاه سمت رسمی وی در دفتر آیت‌الله خامنه‌ای اعلام نشده، اما از وی به عنوان مشاور اجرایی رهبر یاد می‌شود.

نام وحید در اواخر دهه ۱۳۷۰ به عنوان یک مسئول در بازرسی ویژه بیت آیت‌الله خامنه‌ای بر سر زبان‌ها افتاد. اما پس از شروع ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد در سال ۱۳۸۴ در اکثر ملاقات‌ها و سفرهای آیت‌الله خامنه‌ای وحید پشت سر رهبر دیده شده است.

شب انتخابات جنجالی ۱۳۸۸، و پیش از اعلام نتایج رسمی انتخابات نیز وحید به ابوالفضل فاتح، یکی از فرستادگان میرحسین موسوی، از نامزدهای اصلی انتخابات، گفته بود که کار تمام است و محمود احمدی‌نژاد برنده انتخابات است. (۷)

در سفر اخیر آیت‌الله خامنه‌ای به قم نیز وحید به عنوان نماینده تام‌الاختیار رهبر در جلسات هیئت دولت در قم شرکت کرد و عکس‌های حضور وی در جلسات دولت نیز منتشر شد.

از دیدگاه تحلیل‌گرانی مانند مجید محمدی نقش و نفوذ وحید حقانی در بیت آیت‌الله خامنه‌ای در دوره‌ای بیشتر به چشم می‌آید که منتقدان نظام جمهوری اسلامی از آن به دوران اوج‌گیری قدرت نظامیان و سپاهیان یاد می‌کنند: «پس از بروز جنبش سبز و به طور خاص قدرت گرفتن نظامیان، گرایش (حاکمیت) از نظر استراتژی کنترل بیشتر به این سمت تمایل پیدا کرده که برای سرکوب جنبش‌های خیابانی نظامیان نقش بیشتری پیدا کنند و به همین دلیل است که نقش آقای وحید در این دوره پررنگ‌تر است. از نظر بحث نخبگان سیاسی نیز در حالی که زمامداران دولت در زمان آقای خاتمی عمدتاً نیروهای سیاسی بودند و حکومت درصدد کنترل اطلاعاتی آنها بود، در دوره آقای احمدی‌نژاد چون نظامیان دست بالاتر را در عرصه حکومت دارند به طور طبیعی در بیت آقای خامنه‌ای نیز فردی که برای برقراری ارتباط با نظامیان و کنترل آنها انتخاب شده یک فرد نظامی است.»

اما حالا با وجود آن که بسیاری می‌دانند که حجت‌الاسلام محمد گلپایگانی قدرتمندترین فرد در دفتر نیست، عکس‌های منتشره از آخرین حضور آیت‌الله خامنه‌ای در جمع ۱۱۰ هزار بسیجی نشان می‌دهد که وحید حقانی و اصغر حجازی شانه به شانه یکدیگر در نزدیکی رهبر جمهوری اسلامی ایستاده‌اند و این از آن نظر که معمولاً اصغر حجازی در هیچ یک از دیدارهای عمومی رهبر حضور نمی‌یابد و به مرد پشت پرده معروف بوده کمی غریب به نظر می‌رسد.

آیا مهم است که ذی‌نفوذترین فرد بیت چه کسی باشد؟

اما فارغ از این که وحید حقانی یا اصغر حجازی هم اکنون ذی‌نفوذترین فرد در بیت رهبری باشند، موضوع مهم این است که آیا این مسئله در توازن قدرت در راس ساختار جمهوری اسلامی تأثیری دارد.

مجید محمدی در این باره می‌گوید: «تأثیر این موضوع در روندهای حکومتی بالا نیست، اما به نظرم این مسئله از سه نظر مهم و دارای تأثیر است. نخست از زاویه دروازه‌بانی خبر و اطلاعات برای رهبر است، یعنی این که

اطلاعات از کدامین مجاری به دست رهبر می‌رسد. دوم بحث حلقه‌های مرتبط و متصل به بیت و رهبر است که در دوره آقای خاتمی این حلقه‌ها بیشتر نقش اطلاع‌رسانی به آقای خامنه‌ای را داشتند و نه نقش نظامی. سوم بحث (تعیین) حساسیت‌ها است که این حساسیت‌ها نقش خود را در تصمیمات کلان (نظام) نشان می‌دهند.

نهایت آن که با وجود اطلاعات اندکی که در مورد ساختار قدرت در ایران منتشر می‌شود، شاید در مورد این که اصغر حجازی یا وحید کدام یک ذی‌نفوذترین فرد در بیت آیت‌الله خامنه‌ای هستند اما و اگر وجود داشته باشد، اما تردیدی نیست که شخص آیت‌الله خامنه‌ای کماکان در ساختار قدرت جمهوری اسلامی ذی‌نفوذترین و قدرتمندترین فرد حاکمیت است.

یادداشت‌ها:

۲- این دوره مصادف است با مسئولیت حجت‌الاسلام خامنه‌ای به عنوان نماینده آیت‌الله خمینی در شورای عالی دفاع.

۳- رجوع شود به مصاحبه محمدی ری‌شهری با کیهان فرهنگی، خرداد ۱۳۸۳

۴- خاطرات علی‌اکبر ناطق نوری، نوشته مرتضی میردار، چاپ مرکز اسناد انقلاب اسلامی، آذر ۱۳۸۴

۵- مانند پیام آیت‌الله خامنه‌ای به مجلس ششم در روزهای نخست شروع به کار این مجلس و دستور رهبر برای عدم رسیدگی مجدد مجلس به قانون مطبوعات

۶- نقل قول مستقیم از یکی از هم‌بندان حسین لقمانیان در زندان اوین که هم‌اکنون به دلیل زندانی شدن مجدد وی، نگارنده از ذکر نام او معذور است.

۷- خاطرات ابوالفضل فاتح از انتخابات ۱۳۸۸

